

УДК 351.853

Коротун І. В. ,

к.а., доцент

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА АРХІТЕКТУРНО - ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ТА ЇХ БУФЕРНИХ ЗОН

Анотація: наводяться класифікація та архітектурно – типологічні особливості об'єктів всесвітньої культурної спадщини та буферних зон.

Ключові слова: об'єкти всесвітньої культурної спадщини, буферні зони.

Становлення процесу збереження архітектурної спадщини датується періодом кінця XIX – початку XX століття. Одна з перших відомих праць з охорони культурних цінностей – «Реєстр історичних пам'яток Франції», який до нашого часу носить ім'я «база Mérimée», 1830 р. Вперше тлумачення поняття «живі» та «мертві» пам'ятки надається бельгійцем Louis (Martial Adrien Ghislain) Cloquet у 1907 році. Визначення поняття «культурний ландшафт» належить Otto Schlüter (1908 рік). У 1992 році Комітетом всесвітньої спадщини воно було включено у критерії визначення властивостей спадщини всесвітнього значення. Поняття «міжнаціональна спадщина» та вимога охорони історичних місць і охорони територій, прилеглих до історичних місць була сформульована на Першому Конгресі архітекторів і фахівців з охорони історичних пам'яток (Афінська хартія з реставрації історичних пам'яток, 1931 р.). Вперше відображення понять «культурна спадщина», «ансамбль», «універсальна цінність», «місце (site, англ.)», «посилення цінності (mise en valeur, фран.)» знайшли місце у «Конвенції про захист культурної та природної спадщини (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)» (1972 р.). У відповідності із міжнародними настановами [1, ст. 1] культурна спадщина поділяється на три основних типи: *пам'ятки, ансамблі, визначні місця (останнє належить до т.з. «мертвих» пам'яток)*. Поняття «буферна зона» було включено до «Оперативного керівництва з імплементації Конвенції про Всесвітню спадщину» у 1977 році. У сучасній практиці воно використовується у редакції 2012 р.: «Буферна зона визначається, як охоронювана територія, яка призначена для забезпечення додаткового рівня захисту об'єкта всесвітньої спадщини. Буферною зоною треба охопити безпосереднє оточення пам'ятки, важливі візуальні перспективи та інші території чи фізичні атрибути, істотні для сприйняття, підтримання в

належному стані та убезпечення пам'ятки від шкідливого впливу довкілля. Розмір буферної зони визначається у кожному конкретному випадку за допомогою визначених механізмів. Докладна інформація щодо розміру, характеристик та дозволеного використання буферної зони, карта чи план з показом її точних меж, а також чітке пояснення того, в який спосіб вона захищає пам'ятку, повинні бути представленими у досьє. У випадку, якщо буферна зона не передбачається, досьє має містити пояснення чому. Незважаючи на те, що буферна зона не є частиною номінованого об'єкта, будь – яка модифікація меж, або зміни в межах буферної зони, здійснювана після занесення пам'ятки до Списку всесвітньої спадщини, потребує ухвали Комітету всесвітньої спадщини [1, §104-107, стор. 26-27]».

Вимога визначення меж буферних зон і подальшого управління цими територіями, робить очевидною необхідність розробки і подальшого використання наукових методів. Систематизація і класифікація – це перші кроки у цьому напрямку. За показниками площ територій визначено 4 групи:

мали, площею від 2 м² (Колона Святої Трійці у Оломоуці) до 20 га (пам'ятки, архітектурні ансамблі); **середні**, площею від 20 га до 200 га (ансамблі, комплекси, історичні місця); **великі** від 200га до 500 га(центри історичних міст); **надвеликі** – від 10 тис. га та понад 10 тис га.

Об'єкти - пам'ятки створюють три ієрархічні рівні. *Вищий рівень*: об'єкти, що домінують у містобудівній структурі, містобудівні домінанти. Наприклад, – висотні споруди єпископальних кафедральних соборів, дзвіниць, вічових та ратушних веж. *Середній рівень* - об'єкти, що органічно поєднані з морфологічною одиницею ландшафту (фасцією) і утворюють у ній композиційну кульмінацію. До прикладу: дерев'яні церкви Карпат, ранньохристиянські базиліки і окремі культові споруди Іспанії, Італії, Болгарії, Румунії, Норвегії. *Базовий рівень* – елементи тканини забудови, споруди, що становлять наукову, пізнавальну та естетичну цінність.

Ансамблі створюють три типологічні групи: структурні елементи вбудовані у міський каркас – вулиці, площі - *інтегровані*; відокремлені від загальної міської структури, або від середовища ландшафтами, або стінами – *локалізовані*. Наприклад, морфологічно однорідні райони центральні ядра міст, відокремлені від загальної міської структури ровами, стінами, зеленими смугами, у тому числі середньовічні міста та їх укріплені цитаделі, історичні ядра ренесансних міст, історичні ядра ганзейських міст. *Комплекси змішаного типу*: архітектурні ансамблі поєднані з культурними ландшафтами (парками).

У поєднанні з властивостями об'єкту всесвітньої культурної спадщини, утворюються три функціональні категорії буферних зон.

Монофункціональні - прямого використання – призначені суто для створення додаткового рівня захисту ОВКС, система об'єкт - ландшафт. До цієї категорії належать буферні зони об'єктів середнього рівню в ландшафті, дерев'яні церкви Карпат з прилеглими ділянками природного ландшафту.

Поліфункціонального використання території складного підпорядкування, що створюють систем: об'єкт – місто, місто - місто: історичні центри міст, інші території, зайняті житловою, або ін. забудовою, де існує пріоритетна функція – безпека і комфорт життєдіяльності людей, а додатковий рівень захисту об'єкта виступає у якості другорядної функції. У цьому випадку дотримання вимог «консервація» території, представляє певну проблему. Тому визначення кордонів буферних зон вимагає всебічного розгляду та обґрунтування. *Комбіновані* - райони забудови сполучені з культурними ландшафтами з власною категорією цінності і вимогами до збереження, системи об'єкт – місто - ландшафт.

За співвідношення площ об'єкта і буферної зони розрізняються *мінімізовані, збалансовані, оптимізовані, фрагментарні*.

За кількістю об'єктів, що розміщені на їх території, буферні зони розрізняються моно – і поліцентричні (при 2 і більше кількості об'єктів). За геометричною конфігурацією переважають центричні, периметральні. Варіанти конфігурації об'єкта, впливають на конфігурації буферної зони, в окремих випадках, практикується формування буферної зони фрагментарно периметром.

Подальші теоретичні опрацювання методології визначення меж буферних зон і регламентації архітектурно – містобудівної діяльності на їх територіях, актуальні для управління існуючими та обґрунтованої оптимізації характеристик об'єктів, запланованих до включення до Списку всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО.

Література

1. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. United Nations educational, scientific and cultural organisation. Intergovernmental committee for the protection of the world cultural and natural heritage. URL: <http://whc.unesco.org/archive/opguide12-en.pdf> / (дата звернення 17.11.2016)
2. UNESCO World Heritage Centre - World Heritage List. URL: <http://whc.unesco.org/en/list/> (дата звернення 17.11.2016)

Abstract

Classification and architectural - typological features of objects of world cultural heritage and their buffer zones are presented in the article.

Keywords: objects of world cultural heritage buffer zone.

Аннотация

Приводится классификация и архитектурно – типологические особенности объектов всемирного культурного наследия и буферных зон.

Ключевые слова. Объекты всемирного культурного наследия, буферные зоны.

УДК 72.01:728.5(477)

Козакова О. М.,

кандидат архітектури, асистент КНУБА

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АРХІТЕКТУРИ КОРЧЕМ І УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ЖИТЛА

Анотація: в статті досліджуються специфічні особливості архітектури українських корчем і народного житла. Показано спільне і відмінне в їх зовнішньому вигляді і розплануванні. На прикладах старих корчем показано основні типи планування і їх недоліки.

Ключові слова: корчма, народне житло, порівняння.

Дослідження українських корчем – прадавніх зразків закладів громадського харчування в поєднанні з житловою (по суті, готельною) і складською функціями слід розпочинати з розгляду специфічних особливостей українського народного житла, оскільки саме корчма з усіх перелічених історичних закладів громадського харчування найбільш подібна до народного житла.

На формування як народного житла, так і відповідно корчем впливали природно-кліматичні, етнографічні особливості та історико-політичні чинники. На теренах сучасної України виділяються певні етнографічні зони з притаманними їм особливостями. Дослідженням цих особливостей займалися такі вчені як: архітектори і мистецтвознавці В. Завада, Ю. Івашко[4], Г. Логвин, С. Таранушенко, В. Чепелик, Г. Шевцова, В.і Д. Щербаківські, П. Юрченко, етнографи В. Бондарчик, Ф. Вовк [1], Т. Косміна[6], К. Матейко, В. Наулко, Т. Ніколаєва, В. Самойлович та інші [6]. Специфіка цих досліджень була зумовлена насамперед тим, що історики архітектури робили акцент на архітектурі будівель, їх композиційній і планувальній структурі, конструктивних схемах, тощо, етнографи детально досліджували народний одяг і звичаї, і про архітектуру згадували в загальному контексті етнографічної зони, історики прив'язували архітектуру до певних історичних процесів і розглядали її насамперед як наслідок дії якихось історико-політичних процесів.